

اهم اقدامات در راستای صیانت از
حقوق شهروندی در قوه قضائیه در
سال ۱۴۰۰

ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران

خردادماه ۱۴۰۱

حقوق شهروندی

اهم اقدامات در راستای صیانت از

حقوق شهروندی در قوه قضائیه

در سال ۱۴۰۰

الف) قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی

براساس قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی مصوب سال ۱۳۸۳، هیأت مرکزی و هیأت‌های استانی نظارت بر حفظ حقوق شهروندی در درون تشکیلات قوه قضائیه تشکیل شدند. این هیأت‌ها علاوه بر انجام بازرسی از مراجع چهارگانه شامل ضابطان قوه قضائیه، محاکم، دادرها و زندان‌ها، گزارشات و شکایات مردمی را نیز بررسی و اقدامات لازم را انجام می‌دهند. هیأت‌های نظارت و بازرسی استانی هر ۶ ماه یک‌بار گزارشی از فعالیت‌های خود را به هیأت مرکزی نظارت بر حفظ حقوق شهروندی ارائه می‌نمایند. هیأت مرکزی نیز علاوه بر بررسی گزارش‌های استان‌ها و ارزیابی چگونگی اجرای قانون، به اعزام گروه‌های بازرسی فوق‌العاده به دستگاه‌های چهارگانه و همچنین ارسال شکایات گزارش‌های واصله به مرجع مربوطه و پیگیری آن‌ها تا رسیدن به نتیجه، مبادرت می‌کند.

به طور کلی، برابر با قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی، تمامی محاکم عمومی، انقلاب و نظامی، دادرها و ضابطان قوه قضائیه مکلفند در انجام وظایف خود موارد زیر را به دقت رعایت و اجراء کنند. متخلفین نیز به مجازات مندرج در قوانین موضوعه محکوم خواهند شد:

۱) کشف و تعقیب جرایم و اجرای تحقیقات و صدور قرارهای تأمین و بازداشت موقت می‌باید مبتنی بر رعایت قوانین و با حکم و دستور قضایی مشخص و شفاف صورت گیرد و از اعمال هرگونه سلیق شخصی و سوءاستفاده از قدرت و یا اعمال هرگونه خشونت و یا بازداشت‌های اضافی و بدون ضرورت، اجتناب شود.

۲) محکومیت‌ها باید برطبق ترتیبات قانونی و منحصر به مباشر، شریک و معاون جرم باشد و تا جرم در دادگاه صالح اثبات نشود و رأی مستدل و مستند به مواد قانونی و یا منابع فقهی معتبر (در صورت نبودن قانون) قطعی نگردیده، اصل بر برائت متهم بوده و هرکس حق دارد در پناه قانون از امنیت لازم برخوردار باشد.

۳) محاکم و دادرها مکلفند حق دفاع متهمان و مشتکی عنهم را رعایت کرده و فرصت استفاده از وکیل و کارشناس را برای آنان فراهم آورند.

۴) با دادخواهان و اشخاص در مظان اتهام و مرتکبان جرایم و مطلعان از وقایع وکلاً در اجرای وظایف محوله و برخورد با مردم، لازم است اخلاق و موازین اسلامی کاملاً مراعات گردد.

- (۵) اصل منع دستگیری و بازداشت افراد ایجاب می‌نماید که در موارد ضروری نیز به حکم و ترتیبی باشد که در قانون معین گردیده است و ظرف مهلت مقرره پرونده به مراجع صالح قضایی ارسال شود و خانواده دستگیرشدگان در جریان قرار گیرند.
- (۶) در جریان دستگیری و بازجویی یا استطلاع و تحقیق، از ایدای افراد نظیر بستن چشم و سایر اعضاء، تحقیر و استخفاف به آنان اجتناب گردد.
- (۷) بازجویان و مأموران تحقیق از پوشاندن صورت و یا نشستن پشت سر متهم یا بردن آنان به اماکن نامعلوم و کلاً اقدام‌های خلاف قانون خودداری ورزند.
- (۸) بازرسی‌ها و معاینات محلی، جهت دستگیری متهمان فراری یا کشف آلات و ادوات جرم براساس مقررات قانونی و بدون مزاحمت و در کمال احتیاط انجام شود و از تعرض نسبت به اسناد و مدارک و اشیایی که ارتباطی به جرم نداشته و یا به متهم تعلق ندارد و افشای مضمون نامه‌ها و نوشته‌ها و عکس‌های فامیلی و فیلم‌های خانوادگی و ضبط بی‌مورد آنها خودداری گردد.
- (۹) هرگونه شکنجه متهم به منظور اخذ اقرار و یا اجبار او به امور دیگر ممنوع بوده و اقرارهای اخذ شده بدینوسیله حجیت شرعی و قانونی نخواهد داشت.
- (۱۰) تحقیقات و بازجویی‌ها، باید مبتنی بر اصول و شیوه‌های علمی قانونی و آموزش‌های قبلی و نظارت لازم صورت گیرد و با کسانی که ترتیبات و مقررات را نادیده گرفته و در اجرای وظایف خود به روش‌های خلاف آن متوسل شده‌اند، براساس قانون برخورد جدی صورت گیرد.
- (۱۱) پرسش‌ها باید، مفید و روشن و مرتبط با اتهام یا اتهامات انتسابی باشد و از کنجکاوی در اسرار شخصی و خانوادگی و سؤال از گناهان گذشته افراد و پرداختن به موضوعات غیرمؤثر در پرونده مورد بررسی، احتراز گردد.
- (۱۲) پاسخ‌ها به همان کیفیت اظهار شده و بدون تغییر و تبدیل نوشته شود و برای اظهارکننده خوانده شود و افراد باسواد در صورت تمایل، خودشان مطالب خود را بنویسند تا شبهه تحریف یا القاء ایجاد نگردد.
- (۱۳) محاکم و دادسراها بر بازداشتگاه‌های نیروهای ضابط یا دستگاه‌هایی که به موجب قوانین خاص وظایف آنان را انجام می‌دهند و نحوه رفتار مأموران و متصدیان مربوط با متهمان، نظارت جدی کنند و مجریان صحیح مقررات را مورد تقدیر و تشویق قرار دهند و با متخلفان برخورد قانونی شود.

۱۴) از دخل و تصرف ناروا در اموال و اشیای ضبطی و توقیفی متهمان، اجتناب نموده و در اولین فرصت ممکن یا ضمن صدور حکم یا قرار در محاکم و دادسراها نسبت به اموال و اشیاء تعیین تکلیف گردد و مادام که نسبت به آنها اتخاذ تصمیم قضایی نگردیده است، در حفظ و مراقبت از آنها اهتمام لازم معمول گردیده و در هیچ موردی نباید از آنها استفاده شخصی و اداری به عمل آید.

۱۵) رئیس قوه قضائیه موظف است هیأتی را به منظور نظارت و حسن اجرای موارد فوق تعیین کند. تمامی دستگاه‌هایی که به نحوی در ارتباط با این موارد قرار دارند موظفند با این هیأت همکاری لازم را معمول دارند. آن هیأت وظیفه دارد در صورت مشاهده تخلف از قوانین، علاوه بر مساعی در اصلاح روش‌ها و انطباق آنها با مقررات، با متخلفان نیز از طریق مراجع صالح برخورد جدی نموده و نتیجه اقدامات خود را به رئیس قوه قضائیه گزارش نماید.

ب) اقدامات در جهت اجرای قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی در سال ۱۴۰۰

۱. بازرسی‌های انجام شده در سال ۱۴۰۰

در سال ۱۴۰۰، ۵۹۷۷ مورد بازرسی توسط هیأت‌های استانی نظارت و بازرسی از مراجع مختلف انجام شد. این آمار، به تفکیک شش ماهه اول و دوم به شرح جدول زیر می‌باشد.

بازرسی‌های هیأت‌های استانی از مراجع مختلف در سال ۱۴۰۰

تعداد بازرسی‌های انجام شده	بازه زمانی
۳۴۰۵	شش ماهه اول ۱۴۰۰
۲۵۷۲	شش ماهه دوم ۱۴۰۰
۵۹۷۷	مجموع سال ۱۴۰۰

۲. آمار شکایات واصله در سال ۱۴۰۰ به هیأت‌های بازرسی

در سال ۱۴۰۰، ۳۱۸۱ شکایت به هیأت‌های نظارت و بازرسی واصل و مورد بررسی و رسیدگی قرار گرفتند. این آمار به تفکیک شش ماهه اول و دوم سال، به شرح جدول زیر می‌باشد.

آمار شکایات واصله به هیأت‌های نظارت و بازرسی در سال ۱۴۰۰

تعداد شکایت واصله	بازه زمانی
۷۲۱	شش ماهه اول ۱۴۰۰
۲۴۶۰	شش ماهه دوم ۱۴۰۰
۳۱۸۱	مجموع سال ۱۴۰۰

۳. نتایج بازرسی‌های انجام شده و رسیدگی به شکایات واصله در سال ۱۴۰۰

چنانچه در حین بازرسی‌ها یا از طریق شکایات مردمی، نقض حقوق شهروندی احراز گردد، مراتب حسب مورد، به هیأت‌های تخلفات اداری، دادسرای انتظامی قضات و یا مراجع قضائی اعلام می‌گردد. در برخی موارد نیز تذکرات لازم به پرسنل قضائی یا اداری داده می‌شود. همچنین، پرسنلی که تلاش ویژه‌ای را در جهت اجرای قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی دارند، مورد تشویق قرار می‌گیرند. نتایج بازرسی‌های انجام شده و رسیدگی به شکایات واصله در سال ۱۴۰۰، به شرح جدول زیر می‌باشد.

نتایج بازرسی‌های هیأت‌های استانی از مراجع مختلف در سال ۱۴۰۰

بازه زمانی	موارد احراز نقض حقوق شهروندی	تذکره به پرسنل اداری	تذکره به پرسنل قضائی	تخلفات ارجاعی به دادسرای انتظامی قضات و هیأت‌های تخلفات اداری	تخلفات ارجاعی به مراجع قضائی	ارائه پیشنهاد تشویق	ارائه پیشنهاد تنبیه
شش ماهه اول ۱۴۰۰	۶۴	۲۳	۳۱	۴	۹	۵۹	۱
شش ماهه دوم ۱۴۰۰	۱۶	۲۶	۶۱	۴	۴	۸۳	۱
مجموع سال ۱۴۰۰	۸۰	۴۹	۹۲	۸	۱۳	۱۵۲	۲

**Main Measures by Judiciary in Protecting
of Citizens' Rights
(March 21, 2021- March 20, 2022)**

**High Council for Human Rights of the
Islamic Republic of Iran**

In the Name of **GOD**

**Main Measures by Judiciary in
Protecting of Citizens' Rights
(March 21, 2021- March 20, 2022)**

a) Law on Respecting the Legitimate Freedoms and Protection of Citizens' Rights

Pursuant to the Law on Respecting the Legitimate Freedoms and Protection of Citizens' Rights, adopted in 2004, a central board and provincial boards monitoring civil rights respect were established within the Judiciary. In addition to conducting inspection from the judiciary's law enforcement authorities, tribunals, prosecutor's offices and prisons, these boards examine reports and complaints by people for necessary action. Provincial supervision and inspection boards submit every six months a report of activities thereof to the central board of civil rights safeguard. The central board examines provincial reports and assesses implementation of law, decides about dispatching additional inspection groups to the four aforesaid organs and forwards complaints to relevant bodies and follows up on their process to the end.

Generally, by virtue of the Law on Respecting the Legitimate Freedoms and Protection of Citizens' Rights, all courts, prosecutor's offices and law officers are required to take into consideration the points listed hereunder in the exercise of jobs thereof. Any violation shall be subject to punishment provided in law.

1) Exposure of crime and prosecution, investigation, custody and other injunctions should be in compliance with law and specific and transparent judicial orders, thereby avoiding any application of personal view and abuse of power or meting out any violent conduct or additional and unnecessary detentions.

2) Inculcation should be based upon legal arrangements and concern specifically the perpetrator, the accomplice and the accessory-at-fact. As long as the offense has not been proven in competent court and a reasoned ruling, based upon statutory articles or reliable Islamic law, has not been finalized, the presumption of innocence applies and every person is entitled to security provided in the law.

3) Courts and prosecutor's offices are required to respect the defendants and plaintiffs' right to defense, thereby providing them access to attorney and expert.

4) In dealing with complainants, suspects, perpetrators of crimes and indifferent witnesses, and generally in the exercise of duties assigned and in dealing with people, Islamic moralities and principles should be fully respected.

5) The principle of prohibition of arrest and detention requires any detention to be compliant with arrangements provided in the law. The case is referred to competent judicial body within deadline set thereto and the family of detainees are informed of.

6) Throughout arrest and interrogation or collection of information and investigation, any act of persecution like blindfolding or tying other parts of the body, humiliation and degradation should be avoided.

7) Questioners and investigators should refrain from covering the faces of defendants or sitting behind them or taking them into unknown locations and any other unlawful conduct.

8) Local inspections and probes for arresting fugitive suspects or discovering tools of crime should be carried out based upon legal regulations, without causing any nuisance and with full prudence. The documents or objects without connection to the crime or not belonging to the defendant should remain inviolable while the letters, manuscripts and family photos and films should not be disclosed or seized unreasonably.

9) Any torturing of defendants to extract confessions or forcing them into any other activity is forbidden and confessions extracted in this way would be devoid of any statutory and legitimate ground.

10) Probes and interrogations should be conducted based upon scientific and legal principles and methods and trainings and under necessary supervision. Anyone dishonoring arrangements and regulations or resorting to wrongful methods in the exercise of duty should be dealt with in compliance with law.

11) Questions should be helpful, transparent and relevant to the charge or charges and any curiosity to gain personal and family information or asking about the previous wrongful acts and any issues with no effect in the case should be avoided.

12) Responses should be written down without any modification and be read out to the respondent. Literate persons can write the answers themselves in a bid to avoid any suspicion of distortion or insinuation.

13) Courts and prosecutor's offices exercise serious supervision over detention centers run by law officers or the organs required by law to carry out special duties thereof as well as the officers' treatment of defendants. Those who enforce law correctly should be rewarded while wrongdoers should face legal action.

14) Tampering with the property and objects seized from the defendants unduly is forbidden and the seized items should be decided upon as soon as possible by court or prosecutor's office. As long as no judicial decision has been made thereto, they should be safeguarded and no personal or administrative use thereof is authorized.

15) The Chief of the Judiciary is tasked with naming a board to supervise the proper enforcement of points enumerated hereinabove. All organs related in a way to these points are required to show necessary cooperation with the said board, which is obligated to deal seriously with any violation of law while trying to correct methods and make them compliant with regulations and finally reporting to the Chief of the Judiciary.

b) Measures for Enforcement of the Law on Respecting the Legitimate Freedoms and Protection of Citizens' Rights, March 21, 2021-March 20, 2022

1. Inspections

During March 21, 2021-March 20, 2022 period, provincial supervision and inspection boards conducted 5,977 counts of inspections of various bodies. It is broken down in the following table for the first and second half of the said period:

Period	Number of Inspections
March 21, 2021-September 22, 2021	3,405
September 23, 2021-March 20, 2022	2,572
Total	5,977

2. Complaints Filed with Inspection Boards

During the March 21, 2021-March 20, 2022 period, 3,181 complaints were filed with the supervision and inspection boards and then investigated. It is broken down in the following table for the first and second half of the said period:

Period	Number of Complaints Submitted
March 21, 2021-September 22, 2021	721
September 23, 2021-March 20, 2022	2,460
Total	3,181

3. Results of Inspections and Examination of Complaints

In case throughout inspections or complaints, any violation of civil rights is ascertained, the facts, as the case may be, shall be reported to the administrative infractions boards, Disciplinary Court of Judges or judicial organs. In some cases, the judicial or administrative staff receive notices. Furthermore, the staff who make special efforts to enforce the Law on Respecting the Legitimate Freedoms and Protection of Citizens' Rights shall be rewarded. The results of inspections and complaints submitted during the March 21, 2021-March 20, 2022 period is provided in the following table:

Period	Cases of Violation of Civil Rights	Notice to Administrative Staff	Notice to Judicial staff	Cases Referred to administrative infractions boards, Disciplinary of Court	Infractions Referred to Judicial Organs	Proposal for Reward	Proposal for Punishment
March 21, 2021-September 22, 2021	64	23	31	4	9	59	1
September 23, 2021-March 20, 2022	16	26	61	4	4	83	1
Total	80	49	92	8	13	152	2